

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Управа за спречавање
прања новца

Број: ОН-000261-0001/2022

Београд, 22. 3. 2022. године

На основу члана 6. став 1. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/17, 91/19 и 153/20, у даљем тексту: Закон), члана 38. став 1. Закона и члана 114. Закона, а у вези са чланом 105. став 1. Закона, вршилац дужности директора Управе за спречавање прања новца доноси

**СМЕРНИЦЕ ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА
ТЕРОРИЗМА КОД ПРЕДУЗЕТНИКА И ПРАВНИХ ЛИЦА КОЈА СЕ БАВЕ
ПРУЖАЊЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ УСЛУГА И ФАКТОРИНГ ДРУШТАВА**

Овим смерницама уређује се начин на који обvezник над којим Управа за спречавање прања новца врши надзор израђује анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма, поступак по коме утврђује да ли је странка или стварни власник странке функционер, поступак по коме утврђује да ли је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке офшор правно лице, као и начин примене других одредаба прописа којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма.

Обvezником над којим Управа за спречавање прања новца врши надзор (у даљем тексту: обvezник) сматра се правно лице, односно предузетник који се бави пружањем рачуноводствених услуга и факторинг друштво.

Циљ Смерница јесте да дефинише основе и/или претпоставке на основу којих би обvezник требало да спроводи процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у односу на своје пословање, као и начин спровођења процене/анализе ризика на појединачном случају – тј. на нивоу лица са којим се успоставља пословни однос (странка, сарадник, уговорна страна и др.), а ради јединствене примене одредаба Закона и успостављања делотворног система спречавања прања новца и финансирања тероризма код обvezника.

Смерницама се жели подићи свест обvezника о њиховој улози и месту у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма, као и истаћи важност примене свих законских и подзаконских прописа из ове области, јер се само на тај начин ефикасно може супротставити прању новца и финансирању тероризма.

Општи део ових смерница примењују предузетници и правна лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга и факторинг друштва, док посебан део ових смерница примењује онај обvezник на који се тај део односи, имајући у виду специфичне околности у вези са ризицима који се односе само на тог обvezника.

ОПШТИ ДЕО

Прање новца и финансирање тероризма - појам

Прање новца и финансирање тероризма су глобална питања која се могу негативно одразити на економску, политичку, безбедносну и социјалну структуру државе. Последице прања новца и финансирања тероризма подривају стабилност, транспарентност и ефикасност финансијског система државе, изазивају економске поремећаје и нестабилност и наносе штету угледу земље и угрожавају националну безбедност. Ризици од прања новца и финансирања тероризма настају и услед пропуста у примени прописа где обvezник може у знатној мери бити изложен ризику и од нарушавања сопственог угледа и репутације у случају изрицања казне надзорног органа.

Када је реч о прању новца, почетна имовина увек проистиче из незаконитих активности, док у случају финансирања тероризма извори могу бити законити и незаконити. Ипак, главни циљ лица која се баве финансирањем тероризма не мора бити нужно прикривање извора новчаних средстава, већ прикривање природе финансиране активности. Када лица желе да уложе новац из законитих активности у финансирање терористичке активности средства је теже открыти и пратити будући да су трансакције у мањим износима.

Ефикасан систем борбе против прања новца и финансирања тероризма подразумева анализу ризика од прања новца и анализу ризика од финансирања тероризма.

Прање новца - дефиниција и фазе

Прање новца је процес прикривања незаконитог порекла новца или имовине стечене криминалом.

Прањем новца, у смислу Закона, сматра се: конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела; прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела; стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела. Прањем новца, у смислу Закона, сматрају се и наведене активности извршене изван територије Републике Србије.

Када је имовинска корист стечена извршењем кривичног дела, извршилац тражи начин да новац користи тако да не привлачи пажњу надлежних органа. Стога врши низ

трансакција које служе да новац прикажу као законито стечен. Прање новца има три основне фазе:

1. **Прва фаза:** фаза „улагања“ је прекидање директне везе између новца и незаконите активности којом је он стечен. У њој се незаконито стечени новац уводи у финансијски систем. Новац се уплаћује на банкарске рачуне, најчешће у виду некезаконите активности у којој се плаћање врши у готовом новцу. Један од начина је оснивање фиктивног привредног друштва које нема пословних активности, већ служи искључиво за полагање „прљавог“ новца или уситњавање великих суми новца, а потом његово полагање на рачуне у износима који нису сумњиви и нису предмет пријављивања надлежним органима.
2. **Друга фаза:** фаза „раслојавања“ или „прикривања“. Након што је новац ушао у легални финансијски систем, пребације се са рачуна на који је положен на друге рачуне привредних друштава са циљем да се прикаже нека фиктивна пословна активност или да се обави неки легалан посао (трговина или услуга) са привредним друштвима која легално послују. Главни циљ тих трансакција је прикривање везе између новца и криминалне активности од које потиче.
3. **Трећа фаза:** фаза „интеграције“, у којој се „прљав“ новац јавља као новац који потиче од дозвољене делатности. Чест метод интеграције „прљавог“ новца у легалне финансијске токове је куповина неприватнине или куповина контролних пакета акција акционарских друштава, што представља пример концентрације „прљавог“ капитала великих размера, а то и јесте циљ „перача“ новца. Интеграција се концентрише на тржишне вредности тј. на оно што се може куповати и продавати. Давање у закуп неприватнине је законито, а приход од закупнине није сумњив. Новац се често инвестира и у привредна друштва са пословним тешкоћама, која након тога настављају успешно да раде, а резултати пословања представљају законите приходе. Када новац дође у ову фазу, врло је тешко открити његово незаконито порекло.

Незаконито стицање имовине је главни, ако не и једини, мотив организованог извршења кривичних дела. Да би се уживало у користи стеченој криминалом, мора се лажно приказати да је та имовина законита.

Финансирање тероризма - дефиниција и фазе

Финансирањем тероризма, у смислу Закона, сматра се обезбеђивање или прикупљање имовине или покушај њеног обезбеђивања или прикупљања, у намери да се користи или са знањем да може бити коришћена, у целости или делимично:

- 1) за извршење терористичког акта;
- 2) од стране терориста;
- 3) од стране терористичких организација.

Под финансирањем тероризма сматра се и подстrekавање и помагање у обезбеђивању и прикупљању имовине, без обзира да ли је терористички акт извршен и да ли је имовина коришћена за извршење терористичког акта, при чему основни циљ не мора нужно бити прикривање извора финансијских средстава, већ да се прикрије природа активности за чије су финансирање та новчана средства намењена.

Постоје четири фазе у поступку финансирања теоризма:

1. прикупљање новчаних средстава из законитог пословања или из криминалних активности (нпр. донације, трговина наркотицима, изнуде, проневере и др.);
2. држање, односно чување прикупљених новчаних средстава (на рачунима директно или на рачунима посредника)¹;
3. пренос прикупљених новчаних средстава терористима да би се новац искористио за терористичко деловање (путем система за пренос новца и банкарског система или неформалним начинима преноса);
4. коришћење новчаних средстава за куповину експлозива, оружја, опреме, финансирање кампова за обуку, пропаганду, политичку подршку, пружање уточишта и сл.

Процена ризика

Процена ризика се врши:

- на нивоу државе (национална процена ризика);
- на нивоу обvezника;
- на нивоу пословног односа (странке).

Процену ризика на нивоу државе (националну процену ризика) обвезници су сходно члану 6. Закона дужни да узму у обзир приликом израде анализе ризика на нивоу обvezника, односно анализе ризика у односу на своје целокупно пословање (тзв. самопроцене ризика), као и приликом израде анализе ризика на нивоу пословног односа (странке).

Наиме, приликом израде анализе ризика на нивоу обvezника, односно у односу на своје целокупно пословање, обvezник је дужан да узме у обзир степен претње и секторску рањивост оног сектора којем обvezник припада према резултатима националне процене ризика, као и да, у случају да је странка такође обvezник Закона, приликом израде анализе ризика на нивоу пословног односа (странке) узме у обзир степен претње и секторску рањивост оног сектора којем странка припада. Посебно, приликом израде анализе ризика на нивоу обvezника, обvezник је дужан да узме у обзир и ризичност форме процењену националном проценом ризика, а у којој је обvezник организован, а приликом анализе ризика на нивоу пословног односа (странке) обvezник је дужан да узме у обзир ризичност

¹ Ова фаза се може јавити и након треће фазе, односно након фазе преноса прикупљених новчаних средстава.

форме процењену националном проценом ризика, а у којој је странка организована, и то независно од тога да ли је странка обvezник Закона.

Поред наведеног, сходно члану 6. Закона анализа ризика мора бити израђена и у складу са Законом и у складу смерницама надзорног органа.

Наиме, уколико је странка по самом Закону високоризична (нпр. ако је странка или стварни власник странке функционер или је правно лице које је или у чијој је власничкој структури офшор правно лице или странка није физички присутна приликом успостављања пословног односа), обvezник је дужан да такву странку сврста у висок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма и да у односу на њу примењује појачане радње и мере. Дакле, приликом израде анализе ризика, таква странка се по самом Закону мора сврстати у висок степен ризика.

Такође, приликом израде анализе ризика обvezник је дужан да анализу ризика изврши у складу са смерницама надзорног органа, односно дужан је да приликом самопроцене ризика узме у обзир критеријуме за анализу ризика на нивоу обvezника који су дефинисани овим смерницама, а приликом анализе ризика на нивоу пословног односа (странке) обvezник је дужан да узме у обзир критеријуме за анализу ризика на нивоу пословног односа (странке), односно да изврши процену географског ризика, ризика странке, ризика услуге, а факторинг друштва и процену ризика трансакције, а чији су критеријуми дефинисани у посебном делу ових смерница.

Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма на нивоу државе (национална процена ризика)

Држава је у обавези да изради процену ризика од прања новца и финансирања тероризма на националном нивоу и да дефинише мере и активности које је потребно спровести како би се препознати ризици ублажили. Резултати процене ризика од прања новца и финансирања тероризма пружају неопходне информације обveznicima и служе им као полазна, али и обавезна основа у проценама ризика које ће обveznik сам спровести на нивоу институције.

Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма на националном нивоу указује који сектори и поступања у систему једне државе носе потенцијално виши ризик од прања новца и финансирања тероризма, а који нижи, како би држава могла адекватно да одговори на утврђене ризике, кроз низ мера и активности и да у складу са процењеним ризицима донесе адекватне одлуке о алокацији ресурса, са намером да се више напора и ресурса усмери ка високоризичним областима.

У Републици Србији, национална процена ризика је усвојена у септембру 2021. године².

² <http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/NRA2021.pdf>

За потребе израде националне процене ризика, спроведене 2021. године, подаци су прикупљани за период од 1. 1. 2018. године до 31. 12. 2020. године и иста је извршена кроз тематски подељене целине:

- 1) Национална процена ризика од прања новца (извршена по методологији Светске банке);
- 2) Процена ризика од финансирања тероризма и процена ризика сектора непрофитних организација (извршена по методологији Светске банке);
- 3) Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине (извршена по методологији Савета Европе);
- 4) Процена ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење (извршена по методологији RUSI Института за одбрамбене и безбедносне студије (RUSI), односно коришћен је Водич за спровођење националне процене ризика од финансирања пролиферације, уз учешће и консултације експерата из САД и ЕУ).

Новина у овом циклусу националне процене ризика је да је Република Србија по први пут спровела и процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине и процену ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Појам ризика, процене ризика, претње, рањивости и последице

- **Ризик** је функција три фактора: претње, рањивости и последице.
- **Процена ризика** је производ или процес до кога се долази, односно који се врши на основу методологије којом се настоје утврдити, анализирати и разумети ризици од прања новца и финансирања тероризма и представља први корак ка њиховом ублажавању. У идеалном случају, процена ризика садржи оцене о претњама, рањивостима (слабостима) и последицама.
- **Претња** је лице или група лица, предмет или активност који имају потенцијал да нанесу штету, на пример, држави, друштву, економији итд. У контексту прања новца и финансирања тероризма, то подразумева лица која се баве криминалном делатношћу, терористичке групе и њихове помагаче, средства и имовину у најширем облику којима располажу, као и претходне, текуће и будуће активности прања новца и финансирања тероризма.
- **Појам рањивости** или слабости који се користи у процени ризика, односи се на делове система преко којих се претња може остварити или који могу допринети или омогућити вршење активности које нека претња подразумева, односно низ механизама који могу да буду одвраћајући за остваривање претње.
- **Последица** се односи на утицај или штету коју прање новца или финансирање тероризма могу проузроковати и подразумева ефекат који претходно кривично дело и терористичка активност могу имати на финансијске системе и институције,

као и на економију и друштво уопште. Последице прања новца или финансирања тероризма могу бити кракторочне или дугорочне и одражавају се на становништво, специфичне заједнице, пословно окружење, националне или међународне интересе, као и на репутацију и атрактивност финансијског сектора у држави.

Када говоримо о процени ризика потребно је имати у виду да процена обухвата инхерентни ризик и резидуални ризик. Инхерентни ризик подразумева резултат претњи и рањивости које су специфичне за одређени сектор. На тај ниво ризика утичу различити чиниоци, а пре свега квалитет и ефективност мера за превенцију и репресију које примењују надлежни органи. Ови чиниоци могу да умање ниво ризика, уколико постоји доследно и делотворно спровођење закона, развијен надзор, адекватни капацитет итд, што у коначном резултира низким резидуалним ризиком. На нижи резидуални ризик посматрано из угла нпр. обvezника, може утицати низ контролних механизама који доприносе смањењу ризика одређеног производа, услуге, пословне праксе или начина пружања одређеног производа или услуге.

Резултати националне процене ризика из 2021. године

1) Национална процена ризика од прања новца - процена претњи од прања новца, рањивост од прања новца на националном нивоу и део који се односи на секторску рањивост;

Ова процена је резултат процене претњи од прања новца и националне рањивости од прања новца.

На основу анализе предикатних кривичних дела, прегледа претњи по секторима и прекограницчких претњи **свеукупна процена претњи од прања новца је средња са тенденцијом без промене.**

Национална рањивост од прања новца је процењена као **средња** на основу анализе способности државе да се одбрани од прања новца и анализе секторске рањивости.

Анализа која је извршена ради остваривања горе наведеног циља за Републику Србију показала је да је **свеобухватни ризик од прања новца средњи.**

Процена претњи од прања новца

Прикупљени, обрађени и анализирани подаци са циљем утврђивања учесталости предикатних кривичних дела указују да су, изузимајући имовинска кривична дела, и даље најприсутнија кривична дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 КЗ³, пореска кривична дела, злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 КЗ и кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 КЗ и кривична дела против правног саобраћаја и то фалсификовање исправе из члана 355 КЗ и фалсификовање службене исправе из члана 357 КЗ.

Приликом израде националне процене ризика из 2021. године сачињена је листа од 115 кривичних дела која могу бити идентификована као предикатна кривична дела тј. кривична дела која претходе прању новца и чијим се извршењем стиче, посредно или непосредно, противправна имовинска корист - незаконита имовина која након тога може бити предмет прања новца, без обзира да ли је поводом тих кривичних дела покренут поступак и за прање новца.

Предикатна кривична дела која се сврставају у ред високог степена претње од прања новца су: злоупотреба положаја одговорног лица, пореска кривична дела, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, злоупотреба службеног положаја, недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи и кривична дела организованих криминалних група.

Предикатна кривична дела **средњег степена претње** од прања новца су превара, кривична дела фалсификовања (исправе и службене исправе), трговина људима, посредовање у вршењу проституције, недозвољена трговина и недозвољено складиштење робе.

Кривична дела **ниског степена претње** од прања новца су остала кривична дела. Сва остала кривична дела су означена као дела ниског степена претње за прање новца јер извршиоци таквих кривичних дела не покушавају да незаконито стечену имовину „оперу“, прикривањем њеног незаконитог порекла, већ по правилу троше за уобичајене свакодневне потребе.

Растућу претњу у погледу прања новца представљају кривична дела против животне средине, кријумчарење заштићених биљака и животиња и коришћење сектора пољопривредних газдинстава.

Анализом појединачних предмета у којима су процесуирана лица због извршења кривичног дела прање новца утврђено је да се као извршиоци овог кривичног дела у великом броју појављују лица која имају регистрована пољопривредна газдинства и као физичка лица наменски отворене рачуне у пословним банкама.

³ Кривични законик („Службени гласник РС“ бр. 85/05, 88/05 - испр, 107/05 - испр, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19)

Највећи број предикатних кривичних дела је извршен у домаћој јурисдикцији, због чега је **претња** процењена као **висока**.

Проценом ризика од прања новца и финансирања тероризма на националном нивоу, спроведеној у 2021. години, обухваћена је и процена **прекограницних претњи** од прања новца. Приликом процене прекограницних претњи од прања новца, анализиране су 164 земље. На основу извршених анализа, формирана је листа од 29 земаља које су релевантне са аспекта прекограницних претњи за прање новца (11 земаља је оцењено високим степеном претње од прања новца, 15 земаља је оцењено средњим степеном претње, а 3 земље је оцењено ниским степеном претње).

Сектори који су изложени **високом степену претње** од прања новца, су сектор некретнина, сектор приређивача *online* игара на срећу и банкарски сектор. Након њих следи рачуноводствени сектор као сектор који је изложен **средње високом степену претње са тенденцијом ка високој изложености**. Сектори који су изложени **средње високом степену претње** од прања новца су мењачи и казина. Сектори који су изложени **средњем степену претње** од прања новца су посредници у промету и закупу непокретности, адвокати, пружаоци услуга повезаних са виртуелном имовином (ПУДИ), сектор промета аутомобилима, поштански оператори и факторинг друштва. У **средњем степену претње са тенденцијом ка средње ниској изложености** су друштва за животно осигурање, а у **средње ниском степену претње** су сектор тржишта капитала, платне институције и институције електронског новца, ревизори и јавни бележници, док **низак степен изложености претњи** од прања новца имају даваоци финансијског лизинга и добровољни пензијски фондови.

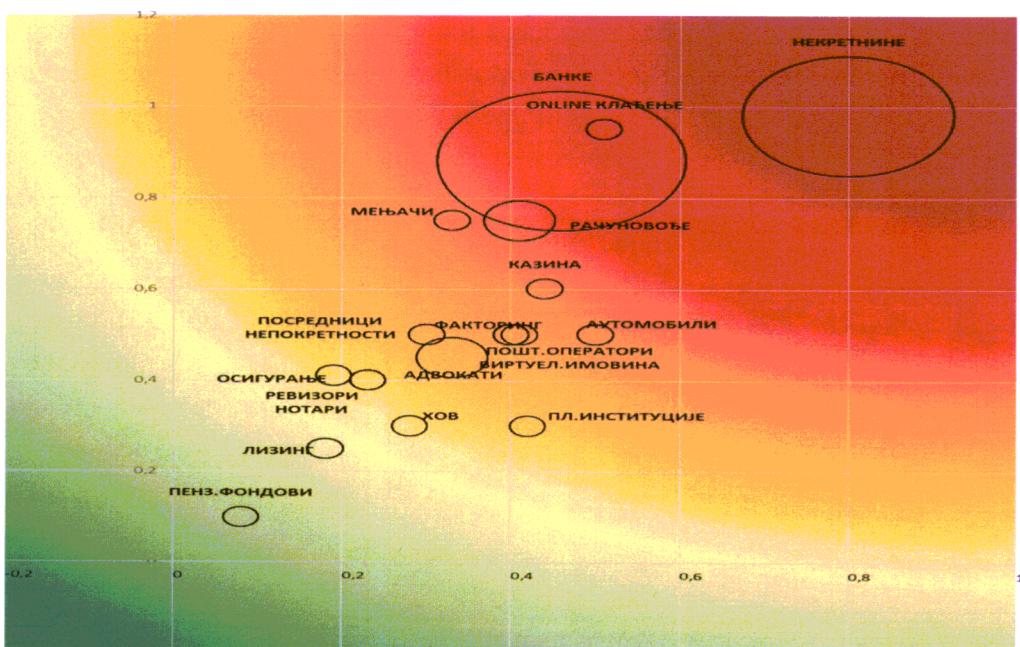
Сектор некретнина - инвеститори у делатности изградње стамбених и нестамбених зграђа⁴ и сектор промета аутомобилима, иако нису обvezници Закона, били су предмет процене претњи од прања новца. Према резултатима националне процене ризика из 2021. године, сектор некретнина је најизложенији претњи од прања новца, док је сектор промета аутомобилима изложен средњем степену претње од прања новца.

Такође је значајно напоменути да највећи чинилац финансијског дела система Републике Србије чине банке, чија билансна сума износи око 90% билансне суме целокупног финансијског сектора, док се око 9% односи на сектор осигурања, сектор давалаца финансијског лизинга и сектор добровољних пензијских фондова. Од свих сектора у нефинансијском делу система, далеко највеће учешће на тржишту се односи на сектор некретнина, затим следе сектор игара на срећу, адвокати, рачуновође, поштански оператори, јавни бележници, ревизори.

⁴ Националном проценом ризика из 2018. године, извршено је раздавање посредника од инвеститора у некретнинама, јер је процењено да се ради о две потпуно различите делатности, иако су обухваћене истим сектором делатност некретнина. Посредовање у промету и закупу непокретности се односи на услугу док се инвеститори у некретнине баве производњом и прометом некретнина у свим фазама изградње.

Табела степена претњи од прања новца по секторима

Висок	Некретнине Онлайн приређивачи игара на срећу Банке
Средње висок/Висок	Рачуновође
Средње висок	Мењачи Казина
Средњи	Посредници у промету и закупу непокретности Адвокати Пружаоци услуга повезаних са виртуелном имовином Промет аутомобила Поштански оператори Факторинг друштва
Средњи/Средње низак	Друштва за животно осигурање
Средње низак	Тржиште капитала Платне институције, јавни поштански оператор и институције електронског новца Ревизори Јавни бележници
Низак	Даваоци финансијског лизинга Добровољни пензијски фондови

Мапа процене ризика од прања новца

Рањивост од прања новца на националном нивоу

Наведена способност је анализирана кроз квалитет стратешког оквира, свеобухватност нормативног оквира, делотворност спровођења закона, капацитете, ресурсе, независност и интегритет кључних учесника у систему за превенцију и репресију, ефективност унутрашње и међународне сарадње, као и кроз ниво финансијског интегритета, формализације економије у држави и друге релевантне параметре. Свеобухватна анализа претњи од прања новца представља први корак у процени ризика од прања новца за државу. У светлу резултата добијених том анализом, потребно је сагледати и извршити процену националне рањивости, с обзиром на то да ризик представља функцију претњи и рањивости. Тако, процена националне рањивости од прања новца представља следећи корак на путу ка националној процени ризика од прања новца.

Као што је напред наведено, **национална рањивост од прања новца** је процењена као **средња** на основу анализе способности државе да се одбрани од прања новца и анализе секторске рањивости.

Секторска рањивост

Како на националну рањивост, поред способности државе да се одбрани од претњи од прања новца, утиче и рањивост појединих сектора који могу бити злоупотребљени за прање новца, анализиран је финансијски и нефинансијски део система.

За процену ризика несумњиво је била значајна и секторска анализа.

Финансијски сектор Републике Србије састоји се од банкарског сектора, сектора осигурања⁵, сектора давалаца финансијског лизинга, сектора добровољних пензијских фондова, сектора других пружалаца платних услуга и издавалаца електронског новца – платне и институције електронског новца, тржишта капитала (брокерско-дилерска друштва, овлашћене банке, друштва за управљање инвестиционим фондовима и кастоди банке), овлашћених мењача и сектора факторинга.

У финансијском делу система **најрањивије** институције су банке, платне институције, јавни поштански оператор и институције електронског новца, а затим следе мењачнице, факторинг друштва и сектор тржишта капитала, а потом друштва за животно осигурање, даваоци финансијског лизинга и добровољни пензијски фондови.

⁵ Обveznici Zakona су друштва за осигурање која поседују дозволу за обављање животних осигурања и друштва за посредовање у осигурању када обављају послове посредовања у животним осигурањима; друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању, који имају дозволу за обављање послова осигурања живота, осим друштава за заступање и заступника у осигурању за чији рад одговара друштво за осигурање у складу са законом.

Табеларни приказ оцене рањивости – финансијски сектор

Финансијски сектор	Рањивост
Банке	средња
Платне институције, јавни поштански оператор и издаваоци електронског новца	средња
Мењачи	средње-ниска
Факторинг друштва	средње-ниска
Тржиште капитала	средње-ниска
Животно осигурање	ниска
Даваоци финансијског лизинга	ниска
Добровољни пензијски фондови	ниска

Нефинансијски сектор Републике Србије чине обvezници по Закону: посредници у промету и закупу непокретности, приређивачи игара на срећу путем интернета, казина и поштански оператори, затим такозвани „gatekeepers“ у које спадају ревизори, рачуновође, адвокати и јавни бележници.

Такође, нефинансијски део чине и инвеститори у делатности изградње стамбених и нестамбених зграда и делатност промета аутомобила који нису обvezници по овом закону.

Као **најрањивији сектори** у нефинансијском делу идентификовани су сектор неректнина, игре на срећу, рачуноводствене агенције и поштански оператори, а затим следе адвокати, јавни бележници и друштва за ревизију.

Табеларни приказ оцене рањивости – нефинансијски сектор

Нефинансијски сектор	Рањивост
Посредници у промету и закупу непокретности	средња
Приређивачи посебних игара на срећу у играчницама (казина)	средња
Приређивачи посебних игара на срећу преко средстава електронске комуникације (<i>online</i>)	средња
Рачуновође	средња
Поштански оператори	средња
Адвокати	средње-ниска
Јавни бележници	средње-ниска
Друштва за ревизију	средње-ниска

Резултати националне процене ризика из 2021. године, који се односе на обвезнike из надлежности Управе за спречавање прања новца

Рачуновође - Сектор рачуновођа по извршеној процени је средње рањив и има средње високу изложеност претњи од прања новца са тенденцијом ка високој изложености.

У референтном периоду је дошло до значајног унапређења нормативног оквира, најпре допунама Закона о рачуноводству 2018. године⁶, а потом и усвајањем новог секторског закона 2019. године⁷, пре свега тако што је имплементирана Препорука 28 ФАТФ. Допунама Закона о рачуноводству из 2018. године је уведена забрана кривично осуђиваним правним лицима и физичким лицима да буду оснивачи, власници или чланови органа управљања правних лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга, као и физичким лицима да се као предузетници баве овом делатношћу ако су осуђивани за унапред утврђена кривична дела, укључујући и кривично дело прање новца и кривично дело финансирање тероризма. Доношењем новог секторског закона наведена забрана је поштрена и проширена, тако да је уведена забрана осуђиваности на казну затвора за кривична дела извршена у земљи и иностранству. Забрана се односи како на рачуноводствену фирму, тако и на осниваче, власнике и управљачку структуру. Новим секторским законом је уведена и обавеза уписа у Регистар пружалаца рачуноводствених услуга, који води Агенција за привредне регистре, на основу претходно издате дозволе од стране Коморе овлашћених ревизора (у даљем тексту: Комора), чиме је сагласно захтевима Манивала уведена обавеза лиценцирања, ако су испуњени услови у погледу регистрације претежне делатности, неосуђиваности оснивача, стварног власника, односно члана органа управљања и радног ангажовања лица са професионалним звањем из области рачуноводства или ревизије стечено код чланице Међународне федерације рачуновођа. Додатни механизам заштите система огледа се у забрани физичким лицима да буду оснивачи, стварни власници или чланови органа управљања у случају теже или поновљене повреде прописа којим се уређује СПН/ФТ у периоду трајања изречене заштитне мере забране вршења делатности/одређених рачуноводствених послова односно дужности. Усвајањем ове норме у потпуности је испуњен међународни стандард и смањена је рањивост. Један од разлога за одузимање дозволе рачуновођи је поступање супротно прописима којима се уређује СПН/ФТ, када Комора на образложени предлог органа надлежног за спровођење прописа о СПН/ФТ одузима дозволу за пружање рачуноводствених услуга.

Иако је рачуновођама у периоду од 2018. до 2020. године одржано укупно 28 обука примећено је да и поред тога постоји недовољно разумевање и низак ниво свести о важности предузимања радњи и мера које се односе на СПН/ФТ од стране ове групе обвезнika, па је потребно интензивирати обуке код ове групе обвезнika.

⁶ „Службени гласник РС”, бр. 30/18

⁷ „Службени гласник РС”, бр. 73/19 и 44/21- др. закон

Поред обука, Управа за спречавање прања новца је израдила нови сајт, чији је циљ боља информисаност обвезнika, а израђен је и приручник за рачуновође са моделима интерних аката⁸, што би требало да допринесе и олакша примену радњи и мера прописаних Законом код ове групе обвезнika.

Иако је запажен напредак у односу на референтни период који је обухваћен претходном националном проценом ризика из 2018. године, будући да је број поднетих пријава повећан за 217% и да су подаци из 26% поднетих пријава прослеђени на даљи поступак, имајући у виду број регистрованих обвезнika у овом сектору (преко 8.000), може се констатовати да је број поднетих извештаја о сумњивим активностима мали и да је стога интенција Управе за спречавање прања новца интензивирање обука, са посебним акцентом на студије случаја, на типологије прања новца, као и на подизање свести о томе да рачуновође могу бити злоупотребљене од стране организованих криминалних група, као и појединача.

Сектор факторинга - Факторинг друштва процењена су као сектор који је средње ниско рањив и који има средњу изложеност претњи од прања новца.

Овај сектор је дефинисан Законом о факторингу⁹, који је у циљу имплементације забране кривично осуђиваним лицима да буду оснивачи и власници факторинг друштава, изменеен 2018. године. Сада физичка и правна лица, која су оснивачи и власници факторинг друштава достављају доказ, у складу са законом, да нису осуђивани. Ова обавеза протеже своје дејство и на раније основана факторинг друштва.

У референтном периоду, обухваћеном националном проценом ризика из 2021. године, Управа за спречавање прања новца је вршила едукације и одржано је 9 обука које су биле намењене факторинг друштвима. Водило се рачуна да едукације испрате доношење нових подзаконских аката, као што су Смернице Управе за спречавање прања новца или друге новине и измене у активностима у циљу СПН/ФТ. Факторинг друштва су се увек одазивала и активно похађала овакве едукације. Код ових обвезнika примећује се висок ниво усклађености пословања. У периоду од 2018. до 2020. године факторинг друштва пријавила су једну сумњиву трансакцију, а разлог за пријаву је била сумња у идентитет стварног власника законског заступника. Ова пријава поткрепљује тврђњу да факторинг друштва прате и ризике повезане са странком, односно са могућношћу да неко други управља капиталом странке.

⁸ Приручник за примену Закона за рачуновође је објављен на веб сајту Управе за спречавање прања новца (<http://www.apml.gov.rs/>) у делу Библиотека - Стручни текстови и брошуре: <http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Priru%C4%8Dnik-za-primenu-Zakona-o-spre%C4%8Davanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma-za-ra%C4%8Dunovo%C4%91e-cir.pdf>, као у делу Чиме се бавимо - Надзор над рачуновођама и факторинг друштвима - Документи: <http://www.apml.gov.rs/dokumenti>

⁹ „Службени гласник РС“ бр. 62/13 и 30/18

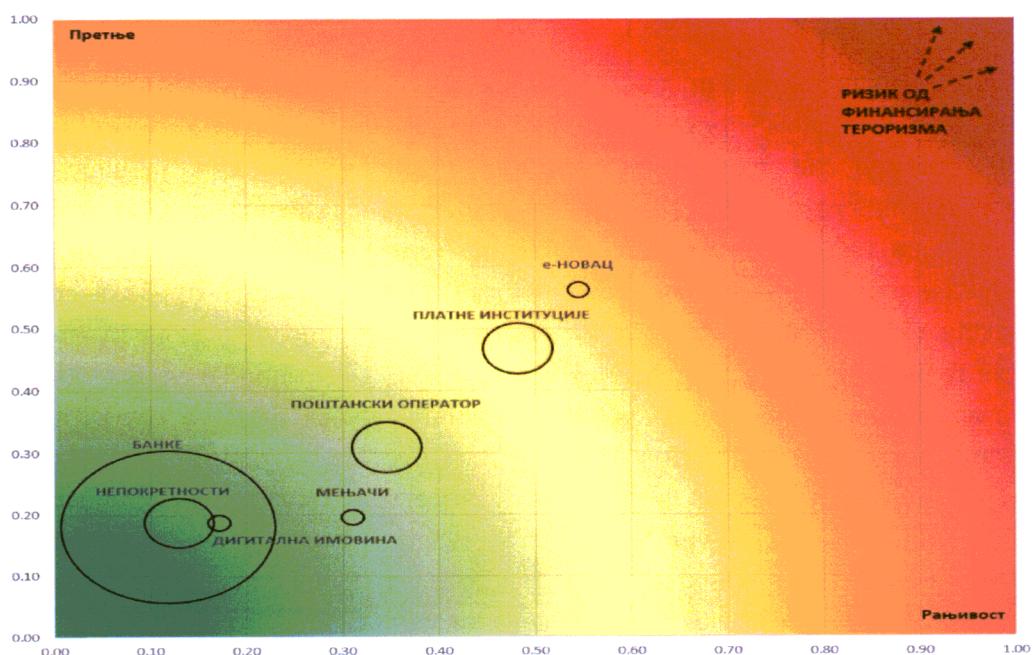
2) Процена ризика од финансирања тероризма и процена ризика сектора непрофитних организација;

а) Национална процена ризика од финансирања тероризма за период 2018-2020. године базирана је на процени претње од тероризма, претњи од финансирања тероризма на националном нивоу, секторског ризика од финансирања тероризма и рањивости земље од финансирања тероризма.

Укупна оцена ризика од финансирања тероризма у Републици Србији је **средње ниска** узимајући у обзир да је: Претња од финансирања тероризма коју представљају терористи и терористичке организације оцењена као **ниска**. Претња од финансирања тероризма на националном нивоу оцењена је као **средња ка ниској**. Секторски ризик од финансирања тероризма оцењен је као **средњи**. Рањивост земље од финансирања тероризма оцењена је као **ниска**.

Са аспекта злоупотребе од финансирања тероризма, секторска процена ризика је показала да је финансијски сектор подложнији за злоупотребу од нефинансијског. Анализа сектора указује да нису сви сектори истог степена ризика, већ су производи следећих сектора најподложнији са аспекта злоупотребе финансирања тероризма:

- издаваоци електронског новца;
- платне институције;
- јавни поштански оператор;
- овлашћени мењачи;
- пружаоци услуга повезаних са дигиталном имовином;
- посредници за промет и издавање непокретности;
- банке.

Приказ секторских ризика

Управа за спречавање прања новца је у сарадњи са Институтом „Михајло Пупин – Рачунарски системи“, развила Претраживач који се односи на листе лица према којима се примењују санкције Уједињених нација, тј. на „означена лица“ (<http://www.unsearch.apml.gov.rs/>). Претраживач омогућава свим физичким и правним лицима да брзо и једноставно провере да ли имају контакте, односно пословну сарадњу са поменутом категоријом лица, а у циљу благовремене примене мера и радњи прописаних Законом о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење¹⁰.

б) Процена ризика сектора непрофитних организација

Изложеност непрофитних организација од злоупотребе у сврхе финансирања тероризма у Републици Србији, у периоду 2018-2020, је **ниска ка средњој**, односно мања у односу на период обухваћен претходном националном проценом ризика, спроведеној 2018. године.

У извештајном периоду удружења нису од стране обvezника била предмет пријаве у сумњивим активностима када се ради о сумњи у ФТ.

3) Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине

Оцењено је да постоји **средњи ризик** од ПН и ФТ у вези са трансакцијама с виртуелним валутама, а **низак ризик** када је реч о инвестиционим и корисничким токенима. Када је реч о пружаоцима услуга повезаних са дигиталном имовином (ПУДИ) у РС, оцењено је да постоји **средњи ризик**.

4) Процена ризика државе од финансирања ширења оружја за масовно уништење (ОМУ)

Ризик од финансирања ширења ОМУ је оцењен као **низак ка средњем**.

Високим степеном претње за финансирање ширења ОМУ може се сматрати коришћење прикривених лица и компанија које пружају подршку ширењу ОМУ и „параван ентитета“ који послују у име лица која се налазе под санкционим режимима Уједињених нација и међународних организација чији је члан Република Србија.

Поред коришћења „параван лица“, постоји и ризик од злоупотребе офшор ентитета и комплексних власничких структура, политички експонираних лица страних држава, реекспорта трансакција, фалсификованих исправа и документације и сл.

Са аспекта изложености ризицима од финансирања ширења ОМУ, финансијски систем (нарочито банкарски сектор и сектор платних институција) је, узимајући у обзир тржишно учешће финансијског сектора, производе и услуге, као и бројност клијената, изложенији могућностима злоупотребе.

Поред наведеног, приликом израде националне процене ризика из 2021. године, у обзир је узет и ризик који носи комплексна власничка структура. И поред постојања

¹⁰ „Службени гласник РС“, бр. 29/15, 113/17 и 41/18

законске регулативе и Централног регистра стварних власника, одређени степен претње постоји, а коришћење „параван лица“ је један од ризика који је стално присутан. Повећан ризик приликом утврђивања стварног власништва постоји када су у питању нерезидентна правна лица и када се у власничкој структури странке појављују лица страног права.

Анализом предмета прања новца није уочено да су привредни субјекти у власничкој структури имали траст као форму организовања. Међутим, због потенцијалног ризика за прање новца који може произести из организационе форме, клијенти код којих је евидентирано присуство траста у власничкој структури налазе се у вишем ризику и појачано се прате активности ових странака од стране обvezника. Обвезник је, између остalog, дужан да утврди идентитет стварног власника странке која је правно лице или лице страног права, дакле и траста, прибављањем следећих података: име, презиме, датум и место рођења и пребивалиште или боравиште стварног власника странке¹¹. Наведене податке обвезник је дужан да унесе и у евиденције о странкама, пословним односима и трансакцијама.

Последице на систем

Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма поред оцене претњи и рањивости узела је у обзор и процену последица на систем. Њих треба разумети као штету коју би прање новца могло проузроковати и обухвата утицај криминалне активности на обvezника, финансијски систем, друштво и привреду у целини. Имајући у виду да су претње и рањивост процењене као **средње**, то и последице по систем треба рангирати у истом нивоу.

„Пут“ прљавог новца није лако уочити и препознати, што свакако отежава благовремено предузимање ефикасних мера на његовом откривању, спречавању и сузбијању. Прање новца свакодневно добија нове појавне облике, уз коришћење разних метода и средстава. Највећи и најтежи негативни ефекти прања новца најпре се могу видети на економском плану кроз смањење државних прихода, транспарентности и ефикасности финансијског система, повећању „сиве економије“ и у овом тренутку у Србији није на задовољавајуће ниском нивоу, па би свако повећање изазвало негативне ефекте по читав економско-финансијски систем. Прање новца, по правилу, доводи до смањења прихода буџета по основу избегавања плаћања пореза. То је један од најчешћих нелегалних прихода који је предмет прања новца. Овакве ситуације често додатно урушавају порески систем јер изазивају повећање пореских стопа и обавеза субјеката који измирују своје обавезе. Све ово их додатно доводи у неравноправну тржишну позицију и отежава пословање.

¹¹ У складу са Законом стварни власник траста је оснивач, поверилик, заштитник, корисник ако је одређен, као и лице које има доминантан положај у управљању трастом. Ова одредба се аналогно примењује на стварног власника и других лица страног права.

Приступ заснован на процени ризика

Ризик од прања новца и финансирања тероризма јесте ризик од настанка негативних ефеката на финансијски резултат, капитал или репутацију обвезнika, услед коришћења обвезнika (непосредног или посредног коришћења пословног односа, трансакције, услуге) у сврху прања новца и/или финансирања тероризма.

Рад рачуновођа једна је од кључних полуга криминалних структура у процесу прања новца из разлога што је након учињене криминалне радње потребно да се кроз књиговодство направи привид легалности за одређене трансакције. Ангажовање рачуноводственог сектора је веома атрактивно за потенцијалне „пераче“ новца зато што ће свака рачуноводствена исправа која се даје на књижење, уколико поседује формалну исправност, бити прокњижена без обзира да ли су се пословне промене дододиле или не. Рачуновође могу бити злоупотребљене у циљу прања нелегално стеченог новца кроз књижење фiktивних прихода, односно прихода насталих из непостојећих основа пословања, лажно увећаних фактура; кроз књижење увећаних фактура, када се производи и услуге фактуришу по нереално високим ценама, чиме се исказује увећани приход и добит, те се ствара погрешна слика о успешности у пословању правних лица; кроз припрему лажних пријава о заради; кроз пружање савета у циљу утаје пореза; кроз оснивање привредних друштава и добротворних организација и управљање њима, помажући притом у стварању сложених власничких структура ради прикривања сложене шеме прања новца; кроз фалсификовање података у финансијским извештајима итд. Поред наведеног, рачуновође могу пружати и услуге пореског саветовања, што је „перачима новца“ такође атрактивно, јер им рачуновође могу пружити стручне савете који се тичу пореских прописа.

Наиме, рачуноводствене услуге за које се „перачи новца“ највише интересују су:

- а) Финансијско и пореско саветовање – криминалци се могу представљати као појединци који траже финансијске или пореске савете како да имовину ставе ван домаћаја других како би избегли будуће обавезе;
- б) Оснивање привредних друштава - криминалци могу да покушају да створе забуну или прикрију везу између противправне имовинске користи и учиниоца формирањем корпоративних механизама или других сложених правних аранжмана;
- в) Куповина или продаја имовине - криминалци могу користити имовинске трансфере како би послужили или као покриће за трансфере нелегалних средстава (фаза раслојавања) или као коначна инвестиција тих прихода након што су прошли кроз процес прања (фаза интеграције);
- г) Вршење финансијских трансакција - криминалци могу да користе рачуновође за обављање или олакшавање различитих финансијских операција у њихово име;

е) Упознавање са финансијским институцијама - криминалци могу користити рачуновође као неког ко их представља институцији или као посредника. Ово се може дрогодити и у супротном смеру, односно криминалци могу користити финансијске институције да би се упознали са рачуновођјама.

Поред наведених услуга, одржавање непотпуне евиденције од стране странака које је откривено током вршења рачуноводствених/књиговодствених услуга које пружају рачуновође може бити подручје високог ризика. Такође, припрема, преглед и ревизија финансијских извештаја могу бити подложни злоупотреби од стране криминалаца уколико недостаје надзор професионалног тела или обавезна употреба рачуноводствених стандарда и стандарда ревизије.

Услуге које се сматрају подручјем посебне рањивости су:

- Оснивање привредних друштава

Рачуновође учествују у оснивању привредних друштва или понекад пружају савете у вези са иницијалним корпоративним, пореским и административним питањима.

Криминалци могу тражити прилику да задрже контролу над противправном имовинском користи истовремено отежавајући органима да открију порекло и власништво над имовином. Привредна друштва криминалци виде као потенцијално корисна средства за постизање овог резултата. Иако се фантомска привредна друштва, које немају пословне активности или имовину, могу користити за законите сврхе, попут инструмента за трансакцију средстава, оне се такође могу користити за прикривање стварног власништва или побољшање перцепције легитимитета. Криминалци такође могу покушати да злоупотребе „неактивна привредна друштва“, која могу основати рачуновође, тако што ће тражити приступ привредним друштвима која већ дуже време „стоје на леду“. Ово је покушај да се створи утисак да је привредно друштво угледно и да ради у редовним околностима јер постоји дужи низ година. Неактивна привредна друштва такође могу додатно да усложе корпоративну структуру и додатно прикрију основне информације о стварном власништву.

- Управљање привредним друштвима

У неким случајевима, криминалци ће тражити рачуновође који су укључени у управљање привредним друштвима како би привредном друштву и датим активностима обезбедили више угледа и легитимитета. Тиме се утиче на то да ли било која средства која се односе на активности привредног друштва могу да иду преко рачуна странке релевантног рачуновође.

- Декларативна функција директора/акционара

Појединци понекад могу ангажовати рачуновође или друге особе да се декларишу као власници њихових акција ако постоје легитимна питања везана за приватност, сигурност или пословне интересе. Међутим, криминалци могу такође користити фiktивне

акционаре да прикрију своје власништво над имовином. Рачуновође би требало да идентификују стварне власнике приликом успостављања пословних односа у оваквим ситуацијама. Ово је важно како би се спречило противправно коришћење правних лица и аранжмана, стицањем довољног сазнања о странци да би се спровела правилна процена и ублажавање потенцијалних ризика везаних за спречавање прања новца и финансирања тероризма у пословним односима. Ако се од рачуновођа тражи да буду номинални власници, они би требало да разумеју разлог за овакав захтев и да буду сигурни да могу да провере идентитет стварног власника акција и легитимитет сврхе.

- Рачуноводствене услуге за лажне рачуне и утају пореза, злоупотреба рачуна странке и услуга повезаних са неликвидношћу

Криминалци могу злоупотребити услуге које пружају рачуновође да створе осећај легитимности лажних рачуна како би прикрили извор средстава. На пример, рачуновође могу да прегледају и потпишу такве рачуне за привредна друштва која врше кривична дела, и на тај начин помажу прање новца. Рачуновође такође могу да обављају финансијске трансакције велике вредности омогућавајући криминалцима да злоупотребе рачуне странке рачуновође. Услуге повезане са неликвидношћу, које могу обављати одређени стручњаци за рачуноводство, такође могу бити предмет ризика злоупотребе од стране криминалаца који ће прикрити ревизорски траг новца који је оран преко привредног друштва, а приходи од кривичног дела пренети. Рачуноводствене услуге могу се такође користити за помагање у утаји пореза и утаји ПДВ-а.

Ризик од прања новца и финансирања тероризма настаје нарочито као последица пропуштања усклађивања пословања обvezника са Законом, прописима и унутрашњим актима којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма, односно као последица међусобне неусклађености унутрашњих аката којима се уређује поступање обvezника и његових запослених у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

Прање новца и финансирање тероризма је стваран и озбиљан проблем са којим се обvezници морају суочити како га не би ненамерно или на неки други начин охрабривали или подстицали.

Проблему прања новца се мора приступити као сложеном феномену, како би се његови негативни ефекти избегли „пут“ прљавог новца није лако уочити и препознати, што свакако отежава благовремено предузимање ефикасних мера на његовом откривању, спречавању и сузбијању. Прање новца свакодневно добија нове појавне облике, уз коришћење разних метода и средстава.

Неопходно је да обvezници усвоје приступ заснован на процени ризика ради откривања, процењивања и разумевања ризика од прања новца и финансирања тероризма, како би усмерили своје ресурсе тамо где су ризици највећи и на тај начин спровели одговарајуће мере ублажавања ризика.

Кључни елементи приступа заснованог на процени ризика:

Откривање и процена ризика	Откривање ризика од прања новца и финансирања тероризма са којима се суочава обвезнин, с обзиром на странке, услуге, земље пословања, такође узимајући у обзир јавно доступне информације о ризицима и типологијама прања новца и финансирања тероризма
Управљање и ублажавање ризика	Идентификовање и примена мера за ефикасно и делотворно ублажавање и управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма
Континуирано праћење	Дефинисање политика, процедура за праћење промена ризика од прања новца и финансирања тероризма
Документација	Документовање процена ризика, политика и процедура за праћење, управљање и ублажавање ризика од прања новца и финансирања тероризма

Анализа (процена) ризика на нивоу обвезнине (самопроцена ризика)

У процесу израде анализе ризика у односу на своје целокупно пословање обвезнине процењује вероватноћу да се његово пословање искористи у ту сврху. Анализа ризика у односу на целокупно пословање обвезнине има за циљ идентификовање изложености обвезнине ризику од прања новца и финансирања тероризма и сегмената пословања обвезнине којима треба дати приоритет у предузимању активности ради ефикасног управљања овом врстом ризика.

Процену ризика на нивоу обвезнине (самопроцену ризика) обвезнине је дужан да врши једном годишње, најкасније до 31. марта текуће године за претходну годину, а на основу анализе ниже датих критеријума за самопроцену.

Предуслов за израду анализе ризика на нивоу обвезнине је изарађена анализа ризика свих странака са којима обвезнине има успостављен пословни однос, а која, поред узимања у обзир резултата националне процене ризика и императивних законских одредаба, обухвата географски ризик, ризик странке и ризика услуге, а код факторинг друштава и ризик трансакције, а чији су критеријуми за процену дати у посебном делу ових смерница.

Приликом процене ризика на нивоу обvezника, обveznik је дужан да најмање узме у обзир:

- резултате националне процене ризика, односно ризик од претњи и секторску рањивост. Према резултатима националне процене ризика из 2021. године, сектор рачуновођа је процењен као средње рањив и има средње високу изложеност претњи од прања новца са тенденцијом ка високој изложености, а сектор факторинга је процењен као средње ниско рањив и има средњу изложеност претњи од прања новца. Такође, приликом самопроцене ризика потребно је да обveznik узме у обзир и ризичност форме у којој је сам обveznik организован, а према резултатима националне процене ризика, који су наведени ниже у тексту;
- да ли постоје производи или услуге које обveznik нуди у свом пословању, а који могу бити злоупотребљени;
- величину обveznika, да ли обveznik има комплексну власничку структуру, број запослених код обveznika непосредно задужених за обављање послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма у односу на укупан број запослених, број запослених који су у непосредном контакту са странкама, начин организације послова и одговорности, динамику запошљавања нових запослених, квалитет обуке итд;
- укупан број странака;
- број странака са комплексном власничком структуром;
- број странака по форми - према резултатима националне процене ризика из 2021. године, друштва са ограниченој одговорношћу и предузетници су форме привредних субјеката са високим степеном претње за прање новца, акционарска друштва и задруге са средњим степеном претње, остали облици (командитна друштва и ортачка друштва) са ниским степеном претње, док правна форма регистрованих полупривредних газдинстава представља растућу претњу, јер контрола токова новца ка овим субјектима је мала или скоро никаква, те је уочено да се користе за прање новца од организованих криминалних група. Поред наведеног, према резултатима националне процене ризика из 2021. године, изложеност непрофитних организација злоупотребама у сврхе финансирања тероризма је оцењена као ниска ка средњој;
- процену изложености обveznika прекограницним претњама (број странака које су резиденти и број странка које су нерезиденти, број странка чији су стварни власници домаћи држављани и број странка чији су стварни власници страни држављани, а ако има стварних власника који су страни држављани податак из којих су држава);
- степен ризика својих странака (број странака ниског, средњег и високог степена ризика, нарочито узимајући у обзир број оффшор правних лица, функционера и странака које нису биле физички присутне приликом успостављања пословног односа);

- број странака код којих је било сумњивих активности/трансакција;
- број сумњивих активности/трансакција констатованих интерним извештајима и број сумњивих трансакција пријављених Управи за спречавање прања новца.

На основу напред наведених критеријума, као и мера које предузима ради ублажавања ризика од прања новца и финансирања тероризма, обvezник сопствену укупну изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма оцењује као **низак ризик, средњи ризик или висок ризик**.

Од обvezника се не очекује да утврде да ли је кривично дело прања новца или финансирања тероризма извршено. Основни задатак обvezника јесте да обезбеде располагање свим потребним подацима у вези са познавањем и праћењем пословања својих странака, да процене да ли се одређени модели понашања могу довести у везу са кривичним делом и у којој мери, те да у складу са Законом предузму све потребне мере и пријаве сумњиве активности, док Управа за спречавање прања новца и истражни органи даље воде потребне поступке у датом случају, да би утврдили да ли постоји неко кривично дело или не.

Анализа (процена) ризика на нивоу пословног односа (странке)

Као што је напред наведено, процена ризика на нивоу пословног односа (странке) обvezник врши узимајући у обзир:

- Резултате националне процене ризика (ако је странка обvezник Закона, обvezник је дужан да узме у обзир степен претње и секторску рањивост оног сектора којем странка припада, као и ризичност форме у којој је странка организована, независно од тога да ли је странка обvezник Закона);
- императивне одредбе Закона (Законом су прописани случајеви када је обvezник дужан да странку сврста у висок степен ризика и да у односу на њу примењује појачане радње и мере);
- Смернице Управе за спречавање прања новца (географски ризик, ризик странке, ризик услуге, а факторинг друштва и ризик трансакције, чији су критеријуми дати у посебном делу ових Смерница).

Процена ризика странке се врши не само при успостављању пословног односа са странком, већ током целог трајања пословног односа и степен ризика се може мењати. Тако на пример, одређени пословни однос са странком може на почетку бити процењен као нискоризичан, а затим се могу појавити околности које ће тај ризик увећати и обрнуто. Ово се не односи на случајеве који су на основу Закона сврстани у високоризичне и на које се морају примењивати појачане радње и мере познавања и праћења странке (нпр. када је странка функционер, када странка није физички присутна при утврђивању и провери идентитета, када је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке офшор правно лице, код успостављања пословног односа или вршења трансакције

са странком из државе која има стратешке недостатке у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма).

Степен ризика на нивоу пословног односа (странке) и врсте радњи и мера познавања и праћења странке

На основу извршене процене ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, услуге коју обvezник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције – обveznik у складу са Законом сврстава странку у једну од следећих категорија ризика:

- категорију **ниског ризика** од прања новца и финансирања тероризма и тада примењује најмање поједностављене радње и мере познавања и праћења странке;
- категорију **средњег ризика** од прања новца и финансирања тероризма и тада примењује најмање опште радње и мере познавања и праћења странке;
- категорију **високог ризика** од прања новца и финансирања тероризма и тада примењује појачане радње и мере познавања и праћења странке.

Обveznik унутрашњим актима може предвидети и додатне категорије ризика.

Међународни стандарди и Закон омогућавају обvezniku да, зависно од степена ризика од прања новца и финансирања тероризма, спроводи три врсте радњи и мера познавања и праћења странке – од поједностављених до појачаних.

- *Опште радње и мере познавања и праћења странке* обухватају утврђивање и проверу њеног идентитета и идентитета стварног власника, прибављање и процену информација о сврси и намени пословног односа или трансакције странке, као и редовно праћење њеног пословања и проверу усклађености активности странке са природом пословног односа и уобичајеним обимом и врстом пословања странке.

- *Појачане радње и мере познавања и праћења странке*, поред општих радњи и мера, обухватају прибављање и процену веродостојности информација о пореклу имовине која је или ће бити предмет пословног односа и додатне радње и мере које обveznik предузима у случајевима прописаним Законом, као и у другим случајевима кад процени да постоји или би могао постојати висок степен ризика од прања новца или финансирања тероризма. Обveznik својим унутрашњим актом дефинише које ће појачане мере, и у ком обиму, предузети у сваком конкретном случају.

Које ће додатне мере обveznik предузети кад неку странку сврста у високоризичну категорију на основу сопствене процене ризика, зависи од конкретне ситуације (нпр. ако је странка тако процењена због власничке структуре, обveznik може својим процедурама предвидети обавезу прибављања додатних података и обавезу додатне провере поднете документације).

Дужност предузимања појачаних радњи и мера постоји у следећим случајевима прописаним Законом:

а) Нова технолошка достигнућа и услуге

Обvezник је дужан да препозна и да разуме ризике повезане с новим или иновативним производом или услугом, нарочито када то укључује примену нових технологија или метода плаћања. Нови производи и нове пословне праксе, укључујући и нове начине испоруке производа и употребу нових технологија у развоју (како за нове тако и за постојеће производе), нарочито ако за њих не постоји јасно разумевање, могу допринети повећаном ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Приликом примене нових технолошких достигнућа и нових производа или услуга, обvezник је у складу са законом дужан да, поред општих радњи и мера познавања и праћења странке, примењује додатне мере којима се умањују ризици и управља ризиком од прања новца и финансирања тероризма (нпр. чешће праћење странке ради утврђивања да ли је њено пословање очекивано имајући у виду познавање странке, њених прихода и др.).

б) Функционер

Обvezник уређује поступак којим се утврђује да ли је странка или стварни власник странке функционер, члан уже породице функционера или близки сарадник функционера.

Радње и мере познавања и праћења странке треба да буду кључни извор информација о томе да ли је странка функционер (нпр. информације о основном занимању или запослењу странке). Обvezник користи и друге изворе информација које могу бити корисне за идентификовање функционера.

Да би дошао до релевантних информација за идентификовање функционера – обvezник предузима неку од следећих активности:

- прибавља писмену изјаву странке о томе да ли је она функционер, члан уже породице функционера или близки сарадник функционера;
- користи електронске комерцијалне базе података које садрже листе функционера (нпр. *World-Check*, *Factiva*, *LexisNexis*);
- претражује јавно доступне податке и информације (нпр. регистар функционера Агенције за борбу против корупције);
- формира и употребљава интерну базу функционера (нпр. веће финансијске групације имају сопствену листу функционера).

Број, односно редослед изложених активности које обvezник предузима треба да омогући веродостојно утврђивање да ли је странка или стварни власник странке функционер, члан уже породице функционера или близки сарадник функционера.

Писмена изјава садржи следеће податке:

- име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ/лични идентификациони број функционера који успоставља пословни однос или врши трансакцију, односно за кога се успоставља пословни однос или врши трансакција, као и врсту и број личног документа, назив издаваоца, датум и место издавања;
- изјаву о томе да ли је странка према критеријумима из Закона функционер (у изјави треба таксативно навести све случајеве предвиђене Законом);
- податке о томе да ли је функционер физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у држави, односно другој држави или међународној организацији, да ли је члан породице функционера или његов блиски сарадник;
- податке о периоду обављања те функције;
- податке о врсти јавне функције коју функционер обавља или је обављао у последње четири године;
- податке о породичном односу, ако је странка члан уже породице функционера;
- податке о врсти пословне сарадње, ако је странка блиски сарадник функционера.

При успостављању пословног односа са странком која је функционер, члан уже породице функционера или блиски сарадник функционера, односно чији је стварни власник неко од тих лица – обveznik и над том странком примењује појачане радње и мере познавања и праћења. Ове радње и мере обveznik примењује и кад физичко лице престане да обавља јавну функцију (бивши функционер), и то онолико дуго колико му је потребно да закључи да то лице није злоупотребило позицију коју је имало, а најмање четири године од дана престанка обављања те функције.

Подаци и документација прибављени у овом поступку чувају се у досијеу странке 10 година од дана окончања пословног односа.

в) Утврђивање и провера идентитета без физичког присуства странке

Ако при утврђивању и провери идентитета, странка или законски заступник, односно лице које је овлашћено за заступање правног лица или лица страног права нису физички присутни код обveznika – у складу са Законом, обveznik је дужан да, поред општих радњи и мера познавања и праћења странке, примењује додатне мере прописане чланом 39. Закона, које се односе на прибављање додатних исправа, података или информација, на основу којих проверава идентитет странке; додатну проверу поднетих исправа или додатно потврђивање података о странци; прибављање података о разлозима одсуства странке (потребно је да покуша остваривање додатног контакта са странком путем телефона, имејла, Скајпа, Вибера или на други начин и прикупљање још једног идентификационог документа за странку).

г) Офшор правно лице

У складу са Законом, обvezник је дужан да утврди поступак по коме утврђује да ли је странка или правно лице које се јавља у њеној власничкој структури офшор правно лице. Обvezник да би утврдио да ли се ради о офшор правном лицу, може користити листе ММФ-а, Светске банке или списак земаља који је саставни део Правилника о листи јурисдикција са преференцијалним пореским системом („Службени гласник РС“, број 122/12, 104/18 и 161/20). Ако је на основу спроведеног поступка утврдио да је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке офшор правно лице, обvezник је дужан да поред општих радњи и мера познавања и праћења странке предузме и додатне (појачане) мере у складу са Законом.

д) Државе које не примењују међународне стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма

У складу са Законом, стратешки недостаци у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма државе посебно се односе на 1) правни и институционални оквир државе, а нарочито на инкриминацију кривичних дела прања новца и финансирања тероризма, мере познавања и праћења странке, одредбе у вези с чувањем података, одредбе у вези с пријављивањем сумњивих трансакција, доступност тачних и веродостојних информација о стварним власницима правних лица и лица страног права; 2) овлашћења и процедуре надлежних органа тих држава у вези с прањем новца и финансирањем тероризма; 3) делотворност система за борбу против прања новца и финансирања тероризма у отклањању ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Када успоставља пословни однос или врши трансакцију када пословни однос није успостављен са странком из државе која има стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма – обvezник је дужан да примени појачане радње и мере прописане Законом.

- *Поједностављене радње и мере познавања и праћења странке* предузимају се у случајевима и на начин који су прописани Законом и Правилником о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, број 80/20 и 18/22, у даљем тексту: Правилник)¹² и примењују се на странке ниског степена ризика од прања новца и финансирања тероризма. Странке могу бити сврстане у ову категорију ризика и на основу израђене анализе ризика. Мере познавања и праћења странке које је обvezник дужан да предузима исте су као и опште радње и мере познавања и праћења странке, осим у случају када је странка државни орган, орган аутономне покрајине, орган јединице локалне самоуправе, јавно предузеће, јавна агенција, јавна служба, јавни фонд, јавни завод или комора,

¹² <http://www.apml.gov.rs/podzakonska-akta>

односно привредно друштво чије су издате хартије од вредности укључене на организовано тржиште хартија од вредности које се налази у Републици Србији или држави у којој се примењују међународни стандарди на нивоу стандарда Европске уније или виши, а који се односе на подношење извештаја и достављање података надлежном регулаторном телу, када обvezници нису дужни да утврђују стварног власника странке. Обvezник је дужан да успостави адекватан ниво праћења пословања странке, тако да буде у стању да открије необичајене и сумњиве трансакције. Кад се појави сумња да је реч о прању новца или финансирању тероризма у вези са странком или трансакцијом на коју су примењене ове радње и мере, обvezник је дужан да изврши додатну процену и евентуално примени појачане радње и мере.

Континуирано праћење

Учесталост праћења странака према категорији ризика

Након што обvezник разврста странке према степену ризика у категорије:

- ниског степена ризика од прања новца и финансирања тероризма;
- средњег степена ризика од прања новца и финансирања тероризма;
- високог степена ризика од прања новца и финансирања тероризма,

обvezник примењује радње и мере познавања и праћења странке, у току трајања пословног односа, у учесталости и интезитету у складу са оцењеним ризиком и промењеним околностима у вези са странком, тако да:

- странке сврстане у низак степен ризика прати најмање једном у две године;
- странке сврстане у средњи степен ризика прати најмање једном у години дана;
- странке сврстане у висок степен ризика прати најмање једном у шест месеци.

Документација

Приступ заснован на процени ризика захтева и документовање процене ризика, као и постојање одговарајућих интерних аката како би се утврдиле полазне тачке и примена адекватних мера и процедура.

Унутрашњи акти

У складу са одредбама Закона, обvezник је дужан да усвоји и примени одговарајуће унутрашње акте којима ће, ради ефикасног управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, обухватити све радње и мере за спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма дефинисане Законом, подзаконским актима

донетим на основу Закона и овим смерницама. Обvezник је дужан да унутрашњим актима узме у обзир утврђене ризике од прања новца и финансирања тероризма, при чему ти акти морају бити сразмерни природи и обиму пословања, као и величини обvezника, и морају имати одобрење члана највишег руководства. Обvezник је дужан да обезбеди примену ових унутрашњих аката утврђивањем одговарајућих поступака и механизама унутрашње контроле.

Обvezник је дужан да унутрашњим актима нарочито уреди:

- процес израде анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма;
- поступке и механизме за откривање сумњивих трансакција и/или странака, као и начин поступања запослених након препознавања таквих трансакција и поступке за достављање информација, података и документације на нивоу обvezника;
- одређивање лица задужених за извршавање обавеза из Закона - овлашћеног лица и његовог заменика, као и обезбеђивање услова за њихов рад¹³;
- мере и радње праћења пословања странке које ће у складу са категоријом ризика странке предузети, односно извршити у току трајања пословног односа, услове за промену њеног статуса према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма и периоде праћења странака према степену ризичности;
- утврђивање прихватљивости странке према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма при успостављању пословног односа и у току његовог трајања;
- утврђивање категорије ризика странке, услуга, трансакција према факторима ризика у односу на ризик од прања новца и финансирања тероризма;
- поступак спровођења радњи и мера познавања странке, и редовно праћење њеног пословања у складу са утврђеном категоријом ризика, укључујући проверу усклађености активности странке с природом пословног односа и уобичајеним обимом и врстом њеног пословања, као и евентуалну промену њене категорије ризика;
- поступак спровођења појачаних радњи и мера познавања и праћења странке, када је странка високоризична по самом Закону или на основу извршене анализе ризика, а посебно и поступак утврђивања да ли је странка или њен стварни власник функционер, као и поступак за утврђивање да ли је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке офшор правно лице;
- поступак редовне унутрашње контроле извршавања обавеза из Закона, у складу са Законом и сачињавање годишњег извештаја о извршеној унутрашњој

¹³ Податке о личном имену и називу радног места овлашћеног лица, његовог заменика и члана највишег руководства одговорног за примену Закона (обавештење или одлуку о именовању са наведеним подацима), као и сваку промену тих података, обvezник је дужан да достави Управи за спречавање прања новца најкасније у року од 15 дана од дана именовања.

контроли и мерама предузетим након те контроле најкасније до 15. марта текуће године за претходну годину са саржином прописаном Правилником;

- поступак спровођења редовног стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених у складу с програмом годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања који обављају послове спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма, а који се сачињава до краја марта за текућу годину са садржином прописаном Правилником¹⁴;
- вођење евиденција, заштиту и чување података из тих евиденција.

Саставни део унутрашњих аката је и листа индикатора за препознавање лица и трансакција за које постоје основи сумње да је реч о прању новца или финансирању тероризма, као и листа индикатора за препознавање сумњивих активности у вези са финансирањем тероризма, које садрже све индикаторе које је израдила Управа за спречавање прања новца и објавила на свом веб сајту (<http://www.apml.gov.rs/srp49/dir/Indikatori.html>). Такође, листе индикатора обvezници могу допуњавати према њима познатим трендовима и типологијама прања новца, као и према околностима које произлазе из пословања обvezника.

Листа индикатора за препознавање сумњивих трансакција је полазиште обvezнику при препознавању сумњивих активности странке. Наиме, у поступку утврђивања постојања елемената за квалификацију одређене трансакције сумњивом, треба узети у обзир индикаторе које је сачинила Управа за спречавање прања новца као надзорни орган. Међутим, трансакција може бити сумњива, а да се не може подвести ни под један индикатор. У том случају обvezник треба да сагледа шири оквир, јер обvezник најбоље познаје своју странку и у том смислу обvezник може проценити да је трансакција сумњива иако се не може подвести ни под један индикатор који је објавила Управа за спречавање прања новца. Са друге стране, у случају да се нека трансакција на основу неког индикатора Управе за спречавање прања новца може окарактерисати сумњивом, то не значи да обvezник одмах мора пријавити трансакцију као сумњиву Управи за спречавање прања новца, већ да странку појачано прати, па у зависности од наступајућих околности, процени да ли треба пријаву извршити Управи за спречавање прања новца. Пријава сумњиве активности странке се врши на обрасцу који је саставни део Правилника.

Ако запослени код обvezника који је у непосредном контакту са странком посумња да у вези с том странком или њеном трансакцијом постоји ризик од прања новца и финансирања тероризма, дужан је да о томе сачини интерни писмени извештај и да га, у року и на начин који су утврђени унутрашњим актом тог обveznika, достави лицу задуженом искључиво за извршавање обавеза из Закона и других прописа којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма, односно овлашћеном лицу. Овај извештај треба да садржи оне податке о странци и трансакцији који овлашћеном лицу омогућавају да процени да ли су странка, односно трансакција сумњиви.

¹⁴ Поред наведеног, обvezник је дужан да сачини службену белешку о спроведеној обуци, чија је садржина такође прописана Правилником.

Ако, на основу овог извештаја или на основу других информација о постојању ризика од прања новца и финансирања тероризма које непосредно сазна, овлашћено лице неку трансакцију оцени сумњивом – то лице надаље поступа у складу са Законом, а ако је тако не оцени – дужно је да о тој оцени сачини белешку.

Поред израде интерних аката, обvezник је дужан да документује све радње и мере које предузима према странци у складу са Законом.

Идентификација странке, њеног заступника, пуномоћника, стварног власника, анализа ризика странке, уношење података у евиденције (све радње и мере) врше се приликом успостављања пословног односа са странком и сви подаци и документација се редовно ажурирају и чувају у пословној документацији. Идентификација странке врши се увидом у документацију из званичног јавног регистра државе седишта странке или непосредним увидом у исти, односно увидом у лични документ на чијим копијама у папирном облику, односно очитаном изводу личног документа у папирном облику се уписују датум, време и лично име лица које је извршило увид у документ, односно копија документа у електронском облику садржи квалификовани електронски печат, односно квалификовани електронски потпис са придуженим временским жигом. Такође, копијом документације, односно очитаним изводом личног документа сматра се и дигитализовани документ и копију документације, односно очитан извод личног документа може се чувати у папирном или електронском облику.

Такође, обvezник је дужан да чува податке и припадајућу документацију у вези са применом Закона 10¹⁵, односно 5¹⁶ година.

¹⁵ за податке и документацију у вези са странком, успостављеним пословним односом са странком, извршеном анализом ризика и извршеном трансакцијом, од дана окончања пословног односа

¹⁶ за податке и документацију о овлашћеном лицу, заменику овлашћеног лица, стручном оспособљавању запослених, извршеним унутрашњим контролама од дана престанка дужности овлашћеног лица, извршеног стручног оспособљавања или извршене унутрашње контроле

ПОСЕБАН ДЕО

Посебан део ових Смерница примењује обvezник на који се тај део односи, имајући у виду специфичне околности у вези са ризицима.

1. Врсте ризика код предузетника и правних лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга

Процена ризика, у смислу ових Смерница, треба да обухвати најмање следеће три основне врсте ризика: географски ризик, ризик странке и ризик услуге коју обvezник пружа у оквиру своје делатности. У случају идентификовања других врста ризика, а зависно од специфичности пословања - обvezник проценом треба да обухвати и те врсте ризика.

I Под **географским ризиком** подразумева се ризик који је условљен географским подручјем на коме је територија државе порекла странке, њеног власника или већинског оснивача, стварног власника или лица које на други начин контролише пословање странке, односно на коме је држава порекла лица које са странком обавља трансакцију.

Фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма укључују:

- 1) државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере;
- 2) државе које су од стране кредитилних институција (ФАТФ, Савет Европе и др.) означене као државе које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма;
- 3) државе које су од стране кредитилних институција (ФАТФ, УН и др.) означене као државе које подржавају или финансирају терористичке активности или организације;
- 4) државе које су од стране кредитилних институција (нпр. Светска банка, ММФ) означене као државе с високим степеном корупције и криминала;
- 5) државе за које су веродостојни извори показали да не достављају информације о стварном власништву надлежним органима, што се може утврдити из извештаја о узајамној процени ФАТФ или извештаја организација које такође разматрају различите нивое сарадње, као што су извештаји Глобалног форума ОЕЦД о поштовању међународних стандарда пореске транспарентности.

Листа држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма се објављује на интернет страници Управе за спречавање прања новца¹⁷. Листа држава заснована је:

¹⁷ <http://www.apml.gov.rs/vesti/clanak/jurisdikcije-u-visokom-riziku-i-pod-pojacanim-pracenjem-fatf-februar-2021>

1) на саопштењима ФАТФ (*Financial Action Task Force*) о државама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и које представљају ризик по међународни финансијски систем;

2) на саопштењима ФАТФ о државама/јурисдикцијама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, које су у циљу отклањања препознатих недостатака исказале опредељеност на највишем политичком нивоу за отклањање недостатака, које су у ову сврху направиле акциони план у сарадњи са ФАТФ, и које су у обавези да извештавају о напретку који постижу у отклањању недостатака;

3) на извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал).

Државе које примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда Европске уније или виши су:

1) Државе чланице ЕУ;

2) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) са делотворним системима за спречавање прања новца и финансирања тероризма, процењеним у извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ (*Financial Action Task Force*) и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал);

3) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које су веродостојни извори (на пример *Transparency International*) означили као државе које имају низак ниво корупције или друге криминалне активности;

4) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које, на основу веродостојних извора, попут извештаја о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал), објављених извештаја о напретку те државе након извештаја, имају обавезе прописане законом да се боре против прања новца и финансирања тероризма у складу са ФАТФ препорукама и делотворно имплементирају те обавезе.

Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе странке које имају уговорни однос и обављају пословну делатност са лицима из офшор зона. На пример, високоризична ће бити странка која има промет услуга са странком која има седиште у држави са привилегованим пореским системом. На овај део је указала и процена ризика државе, када се посматрају студије случаја, пресуде за прање новца и типологије понашања криминалних група, а нарочито када је реч о организованим криминалним групама, обvezник мора бити свестан процењених прекорганичних претњи и са дужном пажњом анализирати односе где се као географски елемент појавују офшор зоне и земље региона.

Наиме, иако одређене земље примењују стандарде, то не значи да ће одмах бити стављене у групу земаља, према процени ризика код обvezника у низак ризик, већ се мора имати у виду типологија понашања и предмети прања новца, који су указали на виши ризик одређених земаља којима обvezник мора приступити са дужном пажњом.

Низак ризик од прања новца може носити странка која има уговорни однос са странком из региона. На пример нискоризична може бити странка која има промет робе са странком из државе региона јер постоји економска оправданост за таквим односом.

Или на пример нискоризична може бити странка, која је регистрована за промет робе и где се даље пратећи пословање закључује да су све извршене трансакције са добављачима и купцима повезане са послом који обавља и нису регистровани на дестинацијама које би указале на евентуалан повишен ризик.

II Ризик странке - Обvezник утврђује приступ ризику странке, на основу сопствених искустава и познавања правила пословања. Ипак, дужан је да примењује ограничења из Закона и других прописа којима је регулисано спречавање прања новца и финансирања тероризма.

1) На појачани ризик могу указати следеће неуобичајене активности:

- странка приликом успостављања пословног односа са обvezником избегава лично појављивање, већ инсистира на посредном контакту;
- странка без посебног разлога захтева брзо обављање посла без обзира на веће трошкове које ће овакво поступање изазвати;
- странка плаћа за робу или услугу која не одговара опису њене делатности;
- странка нуди новац, поклоне или друге погодности као противуслугу за послове за које постоји сумња да нису у потпуности у складу са прописима;
- странка: жели да увери рачуновођу да није потребно да попуни или приложи неки од потребних докумената; избегава да достави потребну документацију или обvezник има сумњу да је достављена документација тачна или потпуна; није јој познато где се чува пословна документација;
- странка често мења своје рачуновође;
- странка нема запослених, нити пословне просторије, а што није у сразмери са обимом пословања; врши честе промене назива, седишта, власничке структуре и др.

2) странке код којих је, због структуре, правне форме или сложених и нејасних односа, тешко утврдити идентитет њихових стварних власника или лица која њима управљају, као што су пре свега:

- фондације, трастови или слична лица страног права,
- добротворне и непрофитне невладине организације,

- офшор правна лица с нејасном власничком структуром и коју није основало привредно друштво из земље која примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда прописаних Законом;
- 3) пољопривредна газдинства;
- 4) странке које обављају делатности за које је карактеристичан велики обрт или уплате готовине (ресторани, пумпе, мењачи, казина, цвећаре, трговци племенитим металима, аутомобилима, уметничким делима, превозници робе и путника, спортска друштва, грађевинске фирме);
- 5) функционери, у складу са Законом;
- 6) приватни инвестициони фондови;
- 7) странке чију је понуду за успостављање пословног односа одбио други обвезнин, односно лица која имају лошу репутацију;
- 8) странке чији је извор средстава непознат или нејасан, односно који странка не може доказати;
- 9) странка је дugo живела у иностранству, без доказа о радном односу, а полаже велику суму новца за отварање правног лица које се бави пружањем услуга (угоститељске услуге, консалтинг услуге, услуге маркетинга, услуге организавања прослава и друге);
- 10) странке за које постоји сумња да не поступају за свој рачун, односно да спроводе инструкције трећег лица.

Додатно напомињемо да уколико обвезнин процени да странка офшор правно лице или правно лице које се јавља у власничкој структури странке офшор правно лице има сложену власничку структуру (као на пример велики број правних лица у оснивачкој структури, од којих су лица која имају значајан удео у оснивачком капиталу регистрована на оффшор дестинацијама и када се не може једноставно утврдити ко је стварни власник тих правних лица), исти је дужан да о разлогима такве структуре прибави писмену изјаву од стварног власника странке или заступника странке, као и да размотри да ли постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма и да о томе сачини службену белешку коју чува у складу са Законом.

Обвезнин нарочито мора посветити појачану пажњу уколико склопи пословни однос са странком која се бави: купопродајом непокретности, улагањем у инвестиције, бави се грађевинском делатношћу, изградњом некретнина, прометом по основу робе и услуга учстало и у значајним износима без личног покрића у документацију, а затим и на лица која новац инвестирају кроз куповину хартија од вредности.

Ситуације које су описане у националној процени ризика указују на виши ризик код горе поменутих активности. Све активности које су побројане, а препознате су код странке, заслужују већу пажњу и процену ризика, као и потребу да се послови ових лица чешће прате и процењују.

III Ризик услуге подразумева следеће:

- 1) пословање које знатно одудара од уобичајеног пословања странке која се бави сличном делатношћу, као и пословање које нема економску оправданост (нпр. учестало трговање хартијама од вредности када се куповина обавља полагањем готовине на наменске рачуне, а убрзо затим продаје испод цене - тзв. трговање хартијама од вредности с планираним губитком, неочекивана отплата кредита пре рока или у кратком периоду од дана одобравања кредита, повлачење средстава са индивидуалног рачуна члана добровољног пензијског фонда у кратком периоду након њихове уплате);
- 2) трансакције које странка врши у износима нешто нижим од износа који су прописани као лимити за пријављивање у складу са Законом;
- 3) позајмице правним лицима, посебно позајмице оснивача из иностранства правном лицу у земљи које немају економску оправданост;
- 4) плаћање за услуге консалтинга, менаџмента и маркетинга, као и друге услуге за које на тржишту не постоји одредива вредност или цена;
- 5) плаћање робе и услуга партнерима странке који потичу са офшор дестинација, а из документације се јасно види да роба потиче из земаља из окружења;
- 6) набавка робе из земаља у којима се та роба не производи (нпр. увоз кокоса из Босне и Херцеговине);
- 7) учесталост трансакција по основу авансног плаћања увоза робе или вршења услуга код којих није извесно да ће роба стварно бити увезена, односно услуга извршена;
- 8) увећане или умањене фактуре за робу или услуге; вишеструко фактурисање; вишеструке уплате - исплате за исту робу или услуге (за исти производ који је набављен или услугу која је извршена врши се плаћање више пута истом или другом добављачу); злоупотреба отписа робе (страница често и у већој мери отписује део продате робе услед разних фактора – виша сила, кварљивост, губитак робе приликом транспорта, неадекватан смештај, лом и др. – који се у стварности нису ни дододили);
- 9) странка врши плаћање робе и услуга електронским банкарством, а за исте нема документацију за књижење;
- 10) странка врши уплату животног осигурања у великим једнократним износима за све запослене;
- 11) странка полаже, код више банака, несразмерно висок износ депозита (нпр. 100%) као обезбеђење за добијање кредита или зајма.

2. Врсте ризика код факторинг друштава

Процена ризика, у смислу ових Смерница, треба да обухвати најмање четири основне врсте ризика: географски ризик, ризик странке, ризик трансакције и ризик услуге.

У случају идентификовања других врста ризика, због специфичности послова откупа потраживања, односно факторинга - обvezник треба да обухвати и те врсте ризика.

I Географски ризик - Фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма укључују:

- 1) државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере;
- 2) државе које су од стране кредитилних институција (ФАТФ, Савет Европе и др.) означене као државе које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма;
- 3) државе које су од стране кредитилних институција (ФАТФ, УН и др.) означене као државе које подржавају или финансирају терористичке активности или организације;
- 4) државе које су од стране кредитилних институција (нпр. Светска банка, ММФ) означене као државе с високим степеном корупције и криминала;
- 5) државе за које су веродостојни извори показали да не достављају информације о стварном власништву надлежним органима, што се може утврдити из извештаја о узајамној процени ФАТФ или извештаја организација које такође разматрају различите нивое сарадње, као што су извештаји Глобалног форума ОЕЦД о поштовању међународних стандарда пореске транспарентности.

Листа држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма се објављује на интернет страници Управе за спречавање прања новца¹⁸. Листа држава заснована је:

- 1) на саопштењима ФАТФ (*Financial Action Task Force*) о државама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и које представљају ризик по међународни финансијски систем;
- 2) на саопштењима ФАТФ о државама/јуридикцијама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, које су у циљу отклањања препознатих недостатака исказале опредељеност на највишем политичком нивоу за отклањање недостатака, које су у ову сврху направиле акциони план

¹⁸ <http://www.apml.gov.rs/vesti/clanak/jurisdikcije-u-visokom-riziku-i-pod-pojacanim-pracenjem-fatf-februar-2021>

у сарадњи са ФАТФ, и које су у обавези да извештавају о напретку који постижу у отклањању недостатака;

3) на извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал).

Државе које примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда Европске уније или виши су:

1) Државе чланице ЕУ;

2) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) са делотворним системима за спречавање прања новца и финансирања тероризма, процењеним у извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ (*Financial Action Task Force*) и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал);

3) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које су веродостојни извори (на пример *Transparency International*) означили као државе које имају низак ниво корупције или друге криминалне активности;

4) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које, на основу веродостојних извора, попут извештаја о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал), објављених извештаја о напретку те државе након извештаја, имају обавезе прописане законом да се боре против прања новца и финансирања тероризма у складу са ФАТФ препорукама и делотворно имплементирају те обавезе.

Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе странке које имају уговорни однос и обављају пословну делатност са лицима из офшор зона. На пример, високоризична ће бити странка која има промет услуга са странком која има седиште у држави са привилегованим пореским системом.

Низак ризик од прања новца може носити странка која има уговорни однос са странком из региона. На пример нискоризична може бити странка која има промет робе са странком из државе региона, јер постоји економска оправданост за таквим односом.

Или на пример нискоризична може бити странка, која је регистрована за промет робе и где се даље пратећи пословање закључује да су све извршене трансакције са добављачима и купцима повезане са послом који обавља и нису регистровани на дестинацијама које би указале на евентуалан повишен ризик.

II Ризик странке

Обveznik самостално утврђује приступ ризику странке, на основу општеприхваћених принципа и сопствених искустава. На већи ризик могу указати активности које обављају следеће странке:

1) странке које пословну активност или трансакције обављају под неуобичајеним околностима, под чим се подразумева:

- странка уступа потраживања за робу која није уобичајена за њено пословање (нпр. производња лекова, продаје смрзнутог воћа);
- странка уступа потраживања од дужника које није у складу са економском могућношћу и/или уступиоца и дужника или са делатношћу;
- странка нуди јемства трећих лица без икакве пословне логике или лица са лошом репутацијом;
- економска зависност или повезаност странке и руководства фактора;
- познавање начина рада фактора;
- често и неочекивано успостављање пословних односа са више обvezника исте делатности, без економског оправдања.

2) странке код којих је:

- због структуре, правне форме или сложених и нејасних односа, тешко утврдити идентитет њихових стварних власника или лица која њима управљају, као нпр. офшор правна лица са нејасном власничком структуром која нису основана од стране привредних друштава из земље која примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда прописаних Законом;
- фидуцијарно или друго слично друштво страног права са непознатим или прикривеним власницима или управом (ту се ради о друштву страног права које нуди обављање заступничких послова за треће лице, тј. друштва, основана закљученим уговором између оснивача и управљача, који управља имовином оснивача, у корист одређених лица корисника или бенефицијара, или за друге одређене намене);
- сложена статусна структура или сложен ланац власништва (сложена власничка структура или сложен ланац власништва који отежава или не омогућава утврђивање стварног власника странке, односно лица која посредно обезбеђују имовинска средства, на основу којих имају могућност надзора, које могу усмерити или на други начин значајно утицати на одлуке управе или пословодства странке при одлучивању о финансирању и пословању);

3) страни трговци оружјем и произвођачи оружја;

4) нерезиденти и странци;

5) странке које заступају лица којима је то делатност (адвокати, рачуновође или други професионални заступници), посебно кад је обvezник у контакту само са заступницима;

- 6) привредна друштва са несразмерно малим бројем запослених у односу на обим послова које обављају, које немају своју инфраструктуру и пословне просторије, код којих је нејасна власничка структура итд;
- 7) лица са лошом репутацијом, било јавном или из ранијих искустава, продајом других производа и сл;
- 8) странке пријављују потраживања која нису у складу са економском могућношћу и делатношћу повериоца;
- 9) функционери, у складу са Законом;
- 10) странка која је страно правно лице, а која не обавља или којој је забрањено да обавља трговинске, производне или друге делатности у држави у којој је регистрована (правно лице са седиштем у држави која је позната као оффшор финансијски центар).

III Ризик трансакције

Под ризиком трансакције подразумевају се следеће трансакције:

- 1) трансакције које знатно одударају од стандардног понашања странке;
- 2) трансакције које немају економску оправданост;
- 3) трансакције које се спроводе на начин којим се избегавају стандардни и уобичајени методи контроле;
- 4) трансакције код којих странка одбија да достави целокупну документацију, као и трансакције код којих документација не одговара начину спровођења саме трансакције;
- 5) трансакције код којих долази до честих промена кредит нота, неслагање односно противречност између фактуре и описа;
- 6) трансакције које су биле намењене лицима, односно субјектима против којих су на снази мере Уједињених нација или Савета Европе, као и трансакције које би странка извршила у име и за рачун лица или субјекта против којег су на снази мере Уједињених нација или Савета Европе.

IV Ризик услуге

Ризик услуге односи се на следеће ризичне услуге:

- 1) услуге које су нове на тржишту, тј. нису раније нуђене у финансијском и нефинансијском сектору, па се морају посебно пратити ради утврђивања стварног степена ризика;
- 2) пружање оних услуга за које запослени у обvezниku на основу свог искуства процене да носе висок степен ризика;
- 3) као услуге које представљају високи ризик за прање новца и финансирање тероризма могу се сматрати и сви преносиви инструменти који гласе на доносиоца, али исто тако

преносиви инструменти, издати на доносиоца или у корист фиктивног примаоца, индосирани без ограничења или у другим облицима који допуштају пренос наслова по предаји, и сви други непотпуни инструменти који су потписани, али без наведеног имена примаоца.

Обvezник, осим претходно наведених критеријума, при одређивању степена ризичности поједине странке, пословног односа, услуге или трансакције, треба да обухвати и друге врсте ризика односно друге критеријуме, као што су:

- величина, структура и делатност странке, укључујући обим, структуру и сложеност послова које странка обавља;
- статусна и власничка структура странке;
- намена склапања пословног односа, услуге или извршења трансакције;
- познавање услуга и њено искуство, односно знање из тог подручја;
- друге информације које показују да странка, пословни однос, услуга или трансакција могу бити више ризични.

Прелазне и завршне одредбе

Даном почетка примене ових Смерница престају да важе „Смернице за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма код предузетника и правних лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга и факторинг друштава“ од 15. маја 2020. године.

Ове Смернице се објављују на веб сајту Управе за спречавање прања новца. Обвезници су дужни да своје унутрашње акте ускладе са овим Смерницама у року од 30 дана од дана објављивања на веб сајту Управе за спречавање прања новца.

У Београду, дана 22. 3. 2022. године

